

Dohtar Konec in njegov kònj.

Humoreska.

Spisal Janko Kersnik.

Zanimivo ni niti z zgodovinskega, niti z leposlovnega, ni s statističnega, ni s kulturnega ali medicinskega stališča, kje leži Kolibja vas, v kateri je kakega dobrega pol leta že mladi dohtar Konec zdravil pokvarjene želodce občanom in sosedom, uravnaval jim zlomljene kosti in rebra ter šival zevajoče rane po glavah in licih. Zanimivo ni, ker morda nihče izmed čestitih čitateljev ne pozna dohtarja Konca, niti Kolibje vasi; ako bi bil pa kdo takó silno radoveden, in bi trdèč, da morata ta dva na vsak način nekje eksistovati, venderle v jednomer iskal in brskal, kje je in kdo je, naj si misli, da sta tam, kjer biva on sam. Saj ljudje, konji in vasi so si v večjih potezah povsod jednaki.

Mladi dohtar Konec torej — je, kakor smo že povédali, dobrega pol leta opravljal zdravniški svoj pôsel v Kolibji vasi. Po končanih studijah in dovršenih preskušnjah se je trudil s takozvano prakso v ljubljanski bólnici — morda kakih pet ali šest mesecev — potem pa naveličavši se nehvaležnih bolnikov pod seboj in še nehvaležnejših zdravnikov nad seboj, lepega pomladnega dné zapustil po karbolu in po jodoformu dišeče prostore ter pogumno prevzel stoprav razpisano mesto občinskega zdravnika v Kolibji vasi, za katero so ga bili imenovali občinski očetje z vsemi proti jednemu glásu. Jeden odbornik, jedini nasprotnik njegov, utemeljil je protest svoj s tem, da vender ne gre imenovati zdravnikom možá s takó groznim imenom. »Pomislite«, dejal je, »dohtar Konec, dohtar Konec! Že ime samó bode grozno bolnikom! Dohtar Konec prihaja — na konci si —!« A župan je z blestečo dijalektiko zavrnil te opazke in opozarjal na to, da ravno ime samó ob sebi priporoča gospoda — saj bode vsakdo lahko rekel: »— dohtar Konec prihaja — konec bode tvojim — bolečinam, boleznim tvojim;« in potem je gospod župan še omenil, da je dohtar Konec jedini prošnjik za razpisano mesto, in stvar je bila gotova; novi zdravnik je bil vzprejet z vsemi glasovi proti jednemu; kajti jedini nasprotnik se ni dal prepričati po dijalektiki, niti ga ni premagala okolnost, da ni izbóra.

Novi dohtar je bil srečen. Županovemu sínu je prvemu zašil široko rano na glavi, katero je bil izteknil pri pretepu na prvi se-

manji dan, odkar je bil zdravnik v vasi; ženi prvega svetovalca je srečno pomagal pri porodu, in ko je celó gospoda župnika, ki je že več mesecev tičal v sobi, bojèč se zraka in burje, lepega solnčnega dné izvabil in izvlekel na solnčni vrt, bilo je vse polno hvale njegove.

Da se mu je ob teh izvrstnih uspehih godilo dobro, ni nam treba zatrjevati. Imel je vsega dovolj: plačila v denarjih, še več pa raznih daril »in natura«: jajec, piščet, zajcev — ustreljenih ob prepovedanem lovskem času, masla — surovega in kuhanega, svinjine, moke in pšena, drv in trsák — vsega dovolj! Le to ga je žalilo, da teh zadnjih daril, ki so mu prihajala »in natura«, ni mogel uporabljati, kakor si je želel, kajti samec je bil, stanovanje in hrano svojo pa je imel v krčmi, ki je bila sevéda — županova; tam je puščal tudi vse te darove, a védel je, da komaj za polovico vrednosti. Pa to ga ni trlo in žalilo; krčmar je bil sicer uljuden in postrežen mož, storil je, kar je mogel, le v jedni stvarí je bil čuden in — drag. In to svojstvo je bilo vzrok ónemu usodepolnemu razpóru, o katerem hočemo pisati.

Krčmar-župan je imel lep kolèselj in čilega konjčca, s katerim se je zdravnik, sevéda pod nadzorstvom starega hlapca, vozil k oddaljenim bolnikom. To uporabo, takó se je zdelo dohtarju Koncu, računjal je krčmar vselej predrago. Vsota, ki jo je v ta namen plačeval ob gotovih obrókah, bila je po zdravnikovem mnenji previsoka, in nekoč je prišel po dolgem računjanji do prepričanja, da bi bilo ceneje, ko bi si sam kupil konja in s svojim vozom vozil se po opravkih svojih.

Gospod dohtar je bil pa v nazorih, tičočih se ljudij in njih ravnanja in značajev, jako mlad in neizkušen, bodisi pa tudi nekoliko razvajan po svojih uspehih in po češčenji, ki se je po vsi občini kar usipalo nánj. Komaj je bil s prej omenjenim računom gotov, razodel je že svoj namen županu-krčmarju.

»Saj bi se dobil dober konjčc na kakem sejmu?« vprašal je zaupno. Opazil pa ni zgubančenega čela, niti ne stisnenih očij hišnega svojega gospodarja.

»Oh — dobil, dobil!« dejal je óni počasi, kakor bi premišljeval, kje bi se dobil tak kònj, ki bo ugajal zdravniku.

»Morda bi Vi...?« omenil je dohtar Konec.

»Jaz? Ej, jaz ne umejem tóliko o konjskih stvaréh, pa — gospod dohtar — mešétarja Vam preskrbim; dobrega, zanesljivega možá, če hočete?«

»Dobro! Kaj pa s krmo — in s hlevom —? To je lahko pri Vas! Plačam, kar bo prav!«

»I, bo že, bo že!«

»Ne, ne takó! Bolje, da se dogovoriva! Koliko bom štel za hlev, za hlapca in krmo?« sili dohtar, ki je imel vender nekoliko pomislekov, akoprem ga je bila prevzela radostna misel, da bo imel svojega konjíča.

»I, bodemo že naredili! Saj Vas ne dêrem, gospod dohtar — i, Vas ne!« deje krčmar takó dobrovoljno, da so zdravniku pali vsi pomisleki.

»Torej — mešétarja! Kdo pa je?«

»Boljšega ne vém od Hvaléta z Rétjega sela!«

»To je tisti, ki so ga óni dan tu pri Vas pretêpli?«

»I — kaj pa, tisti je!« pritrđi župan. »Pa — kar se tiče kónj — zanesljiv mož!«

»Dobro, dobro!« reče veselo zdravnik in si pomane roki. »Pa lep konjíč mora biti — lep in isker! To bo veselje! Za Hvaléta pa ste odgovorni Vi!«

»I — sevéda!«

Dva dni potem se je oglasil Hvalè pri dohtarji. Tega ni bilo domá, zato je mešétar čakal in v tem imel dolg taje dogovor s krčmarjem. Ko se je proti večeru pripeljal zdravnik, bila sta s konjárjem o nakupu konja kmalu gotova.

Dohtar Konec je bil silno vesel; tistega dné je bil pri kolárji naročil nov vozič, pri sedlárji pa vso konjsko opravo, in sedaj je v krčmi obrtnikoma in mešétarju dajal za vino. Govor se je sukal jedino o kónjih in vozéh in mešétar Hvalè je v jednomer le trdil, da ga ni boljšega in večjega konjskega sejma nego pri sv. Heleni ob Čakavci, kjer bode poiskal zaželènega šarca gospodu dohtarju — če bliže ali prej ne dobí boljšega.

Teden pozneje so dohtarja Konca vzbudili iz prijetnega popoldanskega spanja, kateremu se je bil udal, ker ni imel opravka. Mešétar Hvalè je prišel s svojim konjem, kupljenim za zdravnika. Dohtar je stal v nekoliko trenutkih na dvorišči in jel ogledovati sírasto kobilo, katero je mešétar ob kratkem povodci prevájaj gôri in dôli. Žival je bila lepa, plahkega, potegnenega života, tankonoga in iz kratke suhe glave je zrlo dvoje iskrih očij.

»Koliko ima let?« vpraša zdravnik ter pogleda kobili na čeljusti.

»Pet let!« trdi Hvalè.

»Če bo res!« meni zdravnik, ki ni imel pojma, kakó se sodi konjska starost po zobéh.

»Ka-aj? Pet let — pravim — pogledjte krájnike — vsi robovi so še celí!«

Krčmar in dva hlapca, ki so pristopili, pritrdili so mešetarjevim besedam.

Dohtar je bil zadovoljen.

»Kakó pa vozi?« vpraša na videz skeptično, v istini pa prepričan, da mora biti ta kònj njegov. Zadovoljnost svojo je le težko skrival, in prekanjeni konjár je to dobro opazil.

»Bomo poskusili!« dejal je in zmajal z ramami.

Napregli so kobilu v krčmarjev voz, kateri je bil Hvalè potegnil na cesto pred hišo ter ga tam malo zavrl, ker je šla cesta polagoma nizdolu. Dohtar je sédel na voz, mešetar pa z vajeti v roki skočil na sedež poleg njega in naglo odvil zaverilo. Voz je stekel in kobila je potegnila, da je bilo veselje. Drdrali so nizdolu po vasi in potem po ravnem dalje do Rétjega sela; tam je mešetar na primernem prostoru in v velikem kolobarji obrnil ter izpustil kobilu v divjem tiru nazaj proti Kolibji vasi.

»Nikar takó hitro! Škoda kobile!« velel je dohtar.

»Ej, kaj! Saj še ni Vaša! Pa ji tudi ne škodi; videti morate, kakó gre!«

V tem je držal Hvalè vajeti na lehkó, da se brzde niso mogle tikati tesneje kobilinih čeljustij. Zavozil je naglo na županovo dvorišče ter ne da bi zinil, izpregel kobilu.

Dohtar je šel še nekolikokrat okoli nje, velel privzdigniti sedaj to, sedaj óno nogo, in potem pred vežó stojé zažgal si smodko.

Hvalè pa je odvedel konja v hlev.

Pol ure pozneje so bili jedini: zdravnik Konec je kupil kobilu-lípičanko, kakor jo je nazival Hvalè, za tristo goldinarjev.

»Za napake pa ste pôrok!« dejal je dohtar Konec, ko je štel denar.

»Za vse! Samó — lepó ravnati z živalco, lepó ravnati!« pristavil je slovesno.

»Tega se ni treba bati!«

»Ne, gospod, tega je treba omenjati! Lepó ravnati, to je glavna stvar — če ne bode odpovídala — kobila!«

Dohtar se je dva dni veselil svoje živalce, in krčmarjev hlapec jo je moral drgniti in ji streči, da je že na tihem klel navzlic obétnemu dobremu plačilu.

Tretji dan popóludne pa je ukazal dohtar Konec kobilu upreči in krčmar je posodil kolêselj, ker zdravnikov novo naročeni voz še ni bil gótov. Upregli so na dvorišči in pot z njega na cesto je bila malo v strmec.

Ko se zdravnik spravi v kolêselj in polagoma nategne vajeti, stopi kobila korak naprej, toda takoj çuti, da voz ne gre sam ob sebi za njo; obstala je, in kadar Konec še jedenpot in sedaj malo trje pritegne z vajeti, jela je sprva cepetáti z vsemi štirimi, in potem se vzpenjati kvišku, da je dohtarju kar mrzlo lezlo po hrbtu.

»Le lepó, le lepó!« velel je krčmar, »ne smete preveč vleči nazaj, ne takó trdó držati«. Zajedno pa je namignil hlapcu, in ta je takoj umel, česa treba. Stopil je tiho za kolêselj in ga krepko, daši polagoma, tiščal naprej; komaj çuti kobila, da se voz za njo pomiče, in ker je v tistem trenutku tudi dohtar z vajeti odjenjal — skóčila je iskro dalje, in v tem so bili na cesti, tam nizdolu viseçi; žival je stekla, da je bilo veselje. Dohtar je pozabil prvi strah in le časih pogledaval po stráni, če ga nihče ne opazuje, oziroma občuduje.

Vozil se je dobre pol ure daleč, potem polóžno obrnil, kakor Hvalè pri poskušnji, in zopet drdral nazaj. Takó privozi do klanca pred Kolibjo vaspó, v kateri je bil mešétar spustil kobilo v divjem diru; a Konec se je bal za žival ter hotel polagoma korakati navzgor. Pritegne torej vajeti, da bi dal kobilo v korak, ali posledica je bila, da je žival popolnoma obstala.

»Si trudna — kàj ne? Sevèda, prehitro sva šla!« deje Konec; »no pa le potrpi saj sva kmalu domá. Hi! Hi!« Cmaknil je po vrhu še nekolikokrat z jezikom.

Toda kobila je ravnala takó, kakor prej na županovem dvorišči. Dohtar ni poznal ónega pomočka, kateri je bil takó uspešno uporabil županov hlapec, in da ga je tudi poznal, zvršiti bi ga itak ne bil mogel.

Ker žival ni stopila ni naprej ni nazaj, stopil je Konec z vozá in hotel kobilo ob uzdi izpeljati. Toda tudi to je bilo zastonj; stala je kakor ukopána. Zdravnik je zlezel zopet v kolêselj in znóva poskušal zlépa; ali itak brezuspešno. Napósled ga mine potrpežljivost, jezen zavihtí bič in udari jedenkrat, čeravno ne hudó, kobilo čez hrbet; a óna mu je vrnila; vzpela se je kvišku, da je mislil dohtar, zdaj zdaj se prekopicne vznak, potem pa stopivša zopet na prednji nogi udarila z zadnjima nazaj in zadela ob svetílko na vozu, da je v kóscih spršela na vse strani. Konec jo še jedenkrat ustriže z bičem pod trebuh; sedaj je bilo kobili dovolj: kakor bi trenil se je zasukala nazaj nizdolu in voz, ki se k sreçi ni prevéznil, jël se je premikati za njo. To çutiti in v divji dir skočiti je bilo kobili samó jedno; in sedaj je tudi vajeti niso držali; divjala je po bliskovo dalje in voz za njo je poskákoval kakor riba na trniku. Pri prvem ovinku pa se je usoda

zvršila. Kolêselj je priletel ob cestni odriváč, dohtar Konec pa z glavo naprej čez prvi sedež v velik mehak kùp cestnega blata, ki je bil nakopičen tam ob stráni. Kobila se je odtrgala in z nekaterimi ostanki oprave svoje dirjala dalje.

Ne pripovedujem, kakó se je vračal dohtar Konec domóv, niti ne zapišem trdega razgovora njegovega s krčmarjem zarad polomljenega vozá. Le to morem omeniti, da je družega dné moral mešétar Hvalè pred razjarjenega dohtarja.

»Vzemite mrcíno nazaj, meni pa vrnite denar!« vpil je Konec.

»Gospod, kúp je kúp! I — pa, žival je dobra. Vi ne ravnete prav ž njo!«

»Béži, béži — osel!«

»Upréziva jo še jedenkrat, gospod!« sili mešétar.

»Nikoli več! Dovolj imam!« kričí zdravnik in milo pogleda na blatno obleko, ki se je sušila na steni.

»Denar nazaj, pa kobilo vzemite!«

A to terjanje je bilo zaman. Mešétar se je izmuznil iz sobe in iz vasí, in dohtar Konec se je še tisti dan moral voziti s krčmarjevim konjem. Njegov sirec pa je stal v hlevu.

Povédati moramo, da so ga potem še parkrat poskušali — ali konj je bil upóren in pokvarjen za vožnjo — dohtar pa jahati ni znal. —

Prodál ga je v veliko izgubo ter bil vesel, ko ni bilo treba več plačevati krme. Novi svoj voz in konjsko opravo je dal krčmarju v namestílo za razbiti — kolêselj.

A nič ni takó prikrito, da bi ne bilo kdàj očito!

Ta prislovica je obveljala tudi tu.

Dober mesec dnij pozneje so klicali dohtarja k mešétarju Hvalétu, katerega je bil na sejmu kònj takó udaril, da mu je zdrobil kost na nogi. Hvalè je ječal v groznih mukah in rotil zdravnika pri vseh svetníkih, naj mu pomaga.

Ta je bil početkoma še malo nejevoljen, a mešétar je jel stokati: »Gospod, pomagajte — plačal bom, pa še nekaj — nekaj Vam bom povêdal!«

»Kaj?«

»Potem, potem! Prej pomagajte!«

»Ne, prej boš povêdal!« dejal Konec trdovratno.

In Hvalè je res začel pripovedovati, da on ni kriv, ker so Konea takó oslepáрили s konjem. Pregovoril ga je le župan, ki se je bal iz-

gubiti dober zaslužek, da je pripeljal upornega konja in takisto vzel Koncu vse veselje do konjske posesti.

Dohtar je besnel; pomagal je sicer Hvalétu, kolikor je mogel, in potem drl domov. Odpovedal je še tisti dan krčmarju vse, kar je imel pri njem, ter se preselil h konkurentu in hudemu nasprotniku županovemu, in sicer k tistemu odborniku, ki je jedini glasoval proti Končevemu imenovanju.

Vender tudi to je bilo nepremišljeno! Zameril se je odločujočim osebam v Kolibji vasi in ko je še po nesreči nekoč stari babi izdrl zdrav zob namesto bolnega, bilo je konec njegove prakse. Žalostno je gledal časih z okna, kadar je videl kakega mestnega zdravnika drdrati po cesti mimo; pónj pa ni prišel nihče.

Par let je še potrpel, a potem se preselil drugam, kjer se mu godí zopet dobro: kónj pa ne kupuje nič več.

L I S T E K.

Jakop Volčič †. Dne 9. novembra je umrl v Zarečji v Istri gospod *Jakop Volčič*, umirovljen kapelan, uzoren duhovnik in domoljub, značaj čist kakor zlato, mož po volji božji ter je bil v ponedeljek svečano pokopan. Pogreba se je udeležila ogromna množica hvaležnega mu národa, frančiškani in župnik Matejčič iz Pazina, župna upravitelja Gabrielič in Dekleva, odvetnik dr. Ante Dukić, tajnik Marijanović, buzetski dekan A. Kalac in drugi. Pokojni Jakop Volčič je bil porojen dne 14. julija l. 1815. pri sv. Andreji nad Škofjo Loko. Leta 1842. bil je dne 14. oktobra v mašnika posvečen in od te dóbe je neprenehoma duše pasel v tožni Istri, kjer je v vinógradu Gospodovem neumorno deloval dolgih 46 let in z mnogimi drugimi, večinoma že umrlimi duhovniki s Kranjskega gojil národno zavest in gladil pot sedanjemu preporodu. Njegova prva služba je bila v Gročani, kjer je ostal do l. 1844., potem je pastiroval v Pazinu, na Veprinci, v Zarečji, v Borštu pri Trstu in Kastvu. Leta 1871. je bil imenovan upravitelj župnije v Cerovljah, potem je bil zopet kapelan v Zarečji in zopet upravitelj župnije v Cerovlji do 1886. leta, ko je na prošnje svoje bil umirovljen ter se je znova naselil v priljubljenem mu Zarečji pri Pazinu. Ves čas je živel v Istri ob več nego skromnih dohodkih, potrate in zabave ni poznal in najvišja stopinja, ki jo je dosegel, bilo je upraviteljstvo župnije, oziroma kapelanovanje. Slabo gmotno stanje pa mu ni uklonilo duhá, niti ga storilo apatičnega. Pridno, kakor čebelica, nabiral je národno blagó, s katerim je neprestano zalagal posebno »Novice« in »Slovenski Glasnik«, pozneje pa »Našo Slogo«. V teh časopisih so bile njegove istrske prislovice, zagonetke, pripovedke in pesmi dolgo časa stalna rubrika. Isto takó je priobčeval národno blagó v hrvaških listih in národne pesmi, ki jih je Volčič nabral, izdalo je uredništvo vrle »Naše Sloge«. Volčič je bil med Slovenci Istre najboljši poznavatelj in le njemu se imamo zahvaljevati, da se je otelo tóliko zanimivega in važnega blagá. Njegove zasluge pa so tem sijajnejše, ker za vse svoje